

A koronavírus járvány első hullámának családokra gyakorolt hatása

Betekintő

A koronavírus megjelenése Magyarországon és az ezt követő veszélyhelyzet március 11-i kihirdetése példátlan kihívás elé állította az ország lakosait. A vírus terjedése nemcsak megbetegedéstől való félelmet, hanem sokkal inkább pénzügyi és gazdasági bizonytalanságot eredményezett az emberek mindennapjaiban. Éppen ezért vált fontos kutatási témává, miként alakult az emberek és a családok kapcsolatrendszere, problémakezelése. A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) felmérésének eredményei szerint a magyar emberek jól kezelték a veszélyhelyzettel járó kihívásokat, ezt bizonyítja az is, hogy a megkérdezettek háromnegyede érezte úgy, hogy képes a felmerülő problémák megoldására. A családi kapcsolatok kiemelkedő szerepet játszottak a járványhelyzet idején, hiszen a megkérdezettek nagyrésze a családtagjaira támaszkodott.

A családtagok közti kapcsolatok erősödésére utal, hogy hatszor többen számoltak be arról, hogy javultak a családon belüli kapcsolatok (25%), mint ahányan romlást tapasztaltak (4%). A válaszadók közel fele (45%) úgy érezte, sokkal több időt tudtak egymásra fordítani a járványügyi veszélyhelyzet alatt, mint korábban, s több olyan közös programra is időt tudtak szakítani, amire azelőtt nem volt lehetőségük. Az emberek háromnegyede egyértelműen pozitívan élte meg a járvány első hulláma alatti veszélyhelyzeti időszak miatt otthon töltött időt. Annak ellenére, hogy rendkívül nagy kihívással kellett szembenézniük az embereknek a járványhelyzet miatt, mégis sikerült a családi kapcsolatok megőrzésével és megerősítésével időlegesen túljutni a nehézségeken.

Bevezetés

A koronavírus terjedése a világban¹ komoly járványügyi szabályok bevezetését eredményezte Magyarországon is 2020 tavaszán, amelyek szigorúsága hatékonynak bizonyult, hiszen a vírus terjedését az első hullám alatt hazánkban sikerült

kordában tartani. A Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs 2020. január 31-én tartotta első ülését. Az első magyarországi betegeket 2020. március elején diagnosztizálták. Március 11-én a magyar kormány úgy döntött,

¹ 2019 decemberében Kínában, Vuhan városában ismeretlen eredetű kórokozót azonosítottak, mely a SARS-CoV2 nevet kapta. Az általa okozott betegséget COVID-19-nek nevezik. A vírus cseppfertőzéssel terjed: köhögéssel, tüsszentéssel, kilégzéssel kerül a környezetbe, majd a közelben tartózkodó másik emberre. (Fertőzési rátája: 2-5.) Akárcsak a többi légúti betegséget okozó vírusos megbetegedést, a koronavírus-fertőzést is elkaphatja bárki. Fogékonyabbak lehetnek rá a gyerekek, az idősek, a gyengült immunrendszerűek, illetve egyéb, a szervezet ellenálló képességének gyengülését okozó betegséggel élők. A legmagasabb kockázati csoportba a szív- és érrendszeri betegségekkel rendelkezők, illetve a cukorbetegség tartoznak, de fokozott veszélynek vannak kitéve a vesebetegséggel élők, illetve a 60 év feletti idősek is. Leggyakrabban enyhe tünetekkel jár: láz, köhögés, légszomj, izomfájdalom és fáradékonyság. Ritkábban súlyos kórforma alakulhat ki, ami tüdőgyulladással, heveny légzési elégtelenséggel, vagy több szervi elégtelenséggel járhat. Azoknál a betegeknél alakul ki gyakrabban súlyos, akár életveszélyes állapot, akik valamilyen krónikus alapteregségben (magas vérnyomás, szív- és érrendszeri betegség, cukorbetegség, májbetegség, légzőszervi betegség, daganatos betegség) szenvednek. (<https://koronavirus.gov.hu>; <https://www.tudokozpont.hu/koronavirus-fertozes>)

hogy rendkívüli jogrendet és veszélyhelyzetet rendel el az ország teljes területére. Az egyetemeken intézménylátogatási tilalmat és távoktatást rendeltek el, melyet pár nappal később minden oktatási intézményre kiterjesztettek. Beutazási tilalom lépett életbe először Olaszországgal, Iránnal, Dél-Koreával és Kínával kapcsolatban és Magyarország ideiglenesen visszaállította a határellenőrzést Ausztria és Szlovénia viszonylatában. A kormány korlátozta a 100 főnél nagyobb beltéri, valamint az 500 főnél nagyobb kültéri rendezvények megtartását. Március közepétől lehetővé tették az otthoni munkavégzést ott is, ahol korábban ez egyáltalán nem volt gyakorlat. Az idősebb generáció számára több felhívás készült, mely az otthonmaradás fontosságára hívta fel a figyelmüket és bevezették az idősök vásárlási időszávját. Ezzel párhuzamosan a családtagok segítsége is fókuszba került, például a hozzátartozók is kiválthatják az idősebb rokonok gyógyszerait.

A szigorú korlátozó intézkedések mellett a magyar emberek fegyelmezettsége is szükséges volt ahhoz, hogy hatékonyan kezeljük a járványhelyzetet, és más országokhoz képest kedvezőbb mutatókkal zárjuk a járvány első hullámát. Fontos tanulságokat szűrhetünk le tehát a koronavírus járvány első hullámának családokra gyakorolt hatásával kapcsolatos első kutatásunkból, amely a járvány újabb

hulláma során is hasznos lehet. Nemcsak hazánkban készült kutatás a témában az első hullám tapasztalatairól. Egy, az Egyesült Királyságban végzett 5500 szülő bevonásával készült országos reprezentatív vizsgálat² a karantén időszak pozitív hozadékairól számolt be. Több anya nyilatkozott a szülő-gyermek kapcsolat javulásáról. A megkérdezett nők csaknem egyharmada beszélt arról, hogy az együtt töltött idő alatt közelebb került a gyermekéhez, és mindössze 5% állította, hogy kapcsolatuk rosszabb lett. A felmérés során arra is fény derült, hogy az otthoni munkavégzés nem rombolta a családi kapcsolatokat, sőt, a kapcsolat javulásáról számoltak be a megkérdezettek.

Egy másik, az Egyesült Államokban végzett felmérés³ pedig arra világított rá, hogy a mentális egészség különbséget mutat családi állapot szerint, hiszen míg a nem házas szülők 30%-a érezte gyakran depressziósnak vagy tehetetlennek magát a járvány időszakában, addig a házas szülők esetében ez az arány csupán 17% volt. A 18 év alatti gyermeket nevelő nem házas szülők egyharmada (34%) vallotta, hogy nem tudta kontrollálni a szorongást az adott időszakban, míg a házas szülők körében 21% nyilatkozott így. A nem házasok 37%-a érezte magát idegesnek, kimerültnek, a házasok közül 28% vélekedett ugyanígy.

A kutatás módszeréről

Tanulmányunk a koronavírus okozta helyzet feltérképezésére irányuló reprezentatív felmérést mutatja be, amelyre 2020 áprilisában került sor a magyar családok körében. A kutatás azt vizsgálta, hogyan élték meg a krízishelyzetet az emberek, hogyan alakult az otthon töltött közös idő, milyen eszközökkel védekeztek a családok a járvány terjedésének megakadályozása érdekében, kire számíthattak a nehéz időkben, milyen volt az otthoni hangulat, és mitől tartottak

leginkább a vírushelyzetben. Az adatfelvétel során 1000 embert kérdeztünk meg telefonos (CATI) lekérdezéssel, a célcsoport a 18 évnél idősebb magyar lakosság volt. 47% férfi, valamint 53% nő válaszadó vett részt a felmérésben. Legnagyobb arányban a 60 év felettiek képviseltették magukat a mintában, arányuk 28%. Őket követték a 30-39 évesek (19%), az 50-59 évesek, a 18-29 évesek (18%), végül pedig a 40-49 évesek (16%) csoportja. Az iskolai végzettséget illetően az alapfokú

²Brienna Perelli-Harris – Sandra Walzenbach: Parents in the UK report stronger relationships with their kids during lockdown, ESRC Centre for Population Change, Policy Briefing 54, July 2020 (<https://ifstudies.org/blog/parents-in-the-uk-report-stronger-relationships-with-their-kids-during-lockdown>)

³Christos Makridis – Wendy Wang: Census: Married people less stressed during coronavirus shutdowns, The Federalist, 2020. június 29. (<https://thefederalist.com/2020/06/29/census-married-people-less-stressed-their-kids-better-educated-during-coronavirus-shutdowns/>)

végzettséggel rendelkezők a minta felét tették ki. Őket követték a középfokú végzettségűek 32%-kal, majd a felsőfokú végzettséggel rendelkezők 18%-os aránnyal. A válaszadók családi állapotát vizsgálva a minta közel fele házas (47%), 32% hajadon/nőtlen, további 11% elvált, valamint 9%-ra tehető az özvegyek aránya. A nőtlen/hajadon besorolásba került válaszadók (386 fő) 24,1%-a élt párkapcsolatban. A demográfiai mutatókat tovább vizsgálva elmondható, hogy a válaszadók körében a legtöbben városokban (32%), valamint községben/faluban élnek (31%),

őket követik a megyeszékhelyen lakók (21%), valamint a fővárosban élők (16%). A válaszadók 46,7%-ának volt gyermeke, ebből pedig 26% azok aránya, akik 18 év alatti gyermeket neveltek.

A megkérdezettek fele válaszolta, hogy ketten vagy hárman élnek egy háztartásban, harmaduk, hogy négyen vagy többen, 14%-uk egyedül él. Annak kapcsán, hogy milyen típusú ingatlanban tartózkodnak, kb. kétharmaduk mondta azt, hogy kertes házban. A nem egyedül élők jellemzően élettársukkal/férjükkel (49%) és/vagy gyermekikkel élnek (48%).

Eredmények

A koronavírus családokra gyakorolt hatásával foglalkozó közvélemény-kutatásunk eredményeinek elemzését egy tisztítási folyamat előzte meg, amely során kiszűrtük azokat az adatokat, amelyek alkalmatlannak bizonyultak a feldolgozásra. Az adatokat illetően 95%-os megbízhatósági szintről beszélhetünk, a statisztikai hibahatár pedig +/-3,2%-ra tehető. Az elemzés SPSS statisztikai adatelemző programmal készült. Elemzésünk négy fő részre tagolódik, amelyek a következők: anyagi helyzet és munkavégzés a járványhelyzet idején; a járványügyi intézkedésekkel kapcsolatos tájékozódás és vélekedés; közérzet és a családok helyzete a vírus idején, valamint a koronavírus pozitív hozadécai

Anyagi helyzet és munkavégzés a járványhelyzet idején

A koronavírus okozta bizonytalanabbá váló gazdasági helyzet sokakban keltett aggodalmat munkájukat és megélhetésüket illetően. Válaszadóink anyagi helyzetükkel való elégedettségét vizsgálva azt találtuk, hogy a legtöbben beosztással jól kijöttek jövedelmükből (41%). 23%-ot tett ki azok aránya, akik éppen, hogy kijöttek a jövedelmükből, további 21%-ot pedig azoké, akik gondok nélkül éltek. A válaszadók 10%-ának hónapról hónapra anyagi gondjai voltak, 3%-uk pedig nélkülözések között élt.

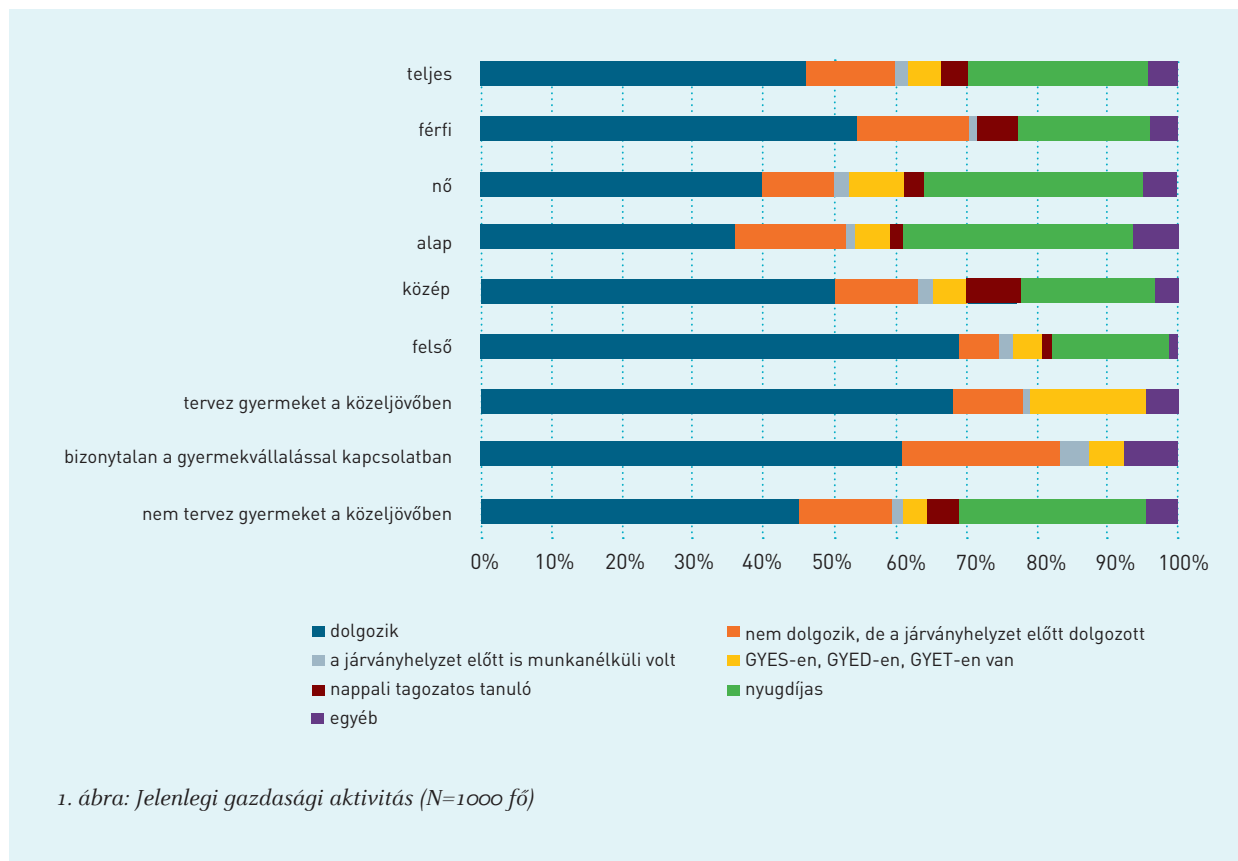
Amennyiben a különböző demográfiai változókkal vizsgáljuk az anyagi helyzetet, azt láthatjuk, hogy nemek tekintetében a férfiak voltak jobb helyzetben. A korcsoportokat vizsgálva a 18-29 éves korosztály mondta legnagyobb arányban, hogy gondok nélkül él (39%), anyagi gondokkal pedig leginkább

az 50-59 éves korcsoportba tartozók küzdöttek. Az iskolai végzettség függvényében az anyagi helyzet nem mutatott meglepő eredményeket: a felsőfokú végzettséggel rendelkezők voltak legnagyobb arányban, akik gondok nélkül éltek (36%) vagy beosztással jól kijöttek (51%). Anyagi problémákkal legnagyobb arányban az alacsonyabb végzettségűek küzdöttek. A településtípus és az anyagi helyzettel való elégedettség összefüggésének vizsgálatánál az eredmények szerint a fővárosban élők voltak a legjobb helyzetben (22% gondok nélkül él, 52% beosztással jó kijön), míg a községben, falvakban élők a legrosszabban (18% gondok nélkül él, 37% beosztással jól kijön). Jobb helyzetben voltak ugyanakkor a 18 év alatti gyermekkel rendelkező válaszadók az anyagi helyzet megítélését illetően (24% gondok nélkül él, míg ahol nincs 18 év alatti gyermek, ez az arány 20%).

A kutatás során fontosnak tartottuk feltenni a gazdasági aktivitás kérdését, hiszen ez alapján azt is megvizsgálhatjuk, hogy a magyar emberek mekkora arányban kerültek nehéz munkaerőpiaci helyzetbe a koronavírus miatt. A felmérésünk szerint 2020 áprilisában 47% volt azok aránya, akik dolgoznak, 26% nyugdíjas, 13% pedig azoké, akik nem dolgoznak, de a járványhelyzet előtt dolgoztak, tehát a járványhelyzet következtében veszítették el állásukat. 5% volt nappali tagozatos hallgató, s 3%-ban voltak azok, akik GYES-en, GYED-en vagy GYET-en voltak. Nemek szerinti bontásban az látható, hogy a férfiak 14%-kal nagyobb arányban dolgoztak a nőkhez képest (54%, míg a nőknél 40%), ugyanakkor nagyobb arányban voltak azok a férfiak, akik a járvány-

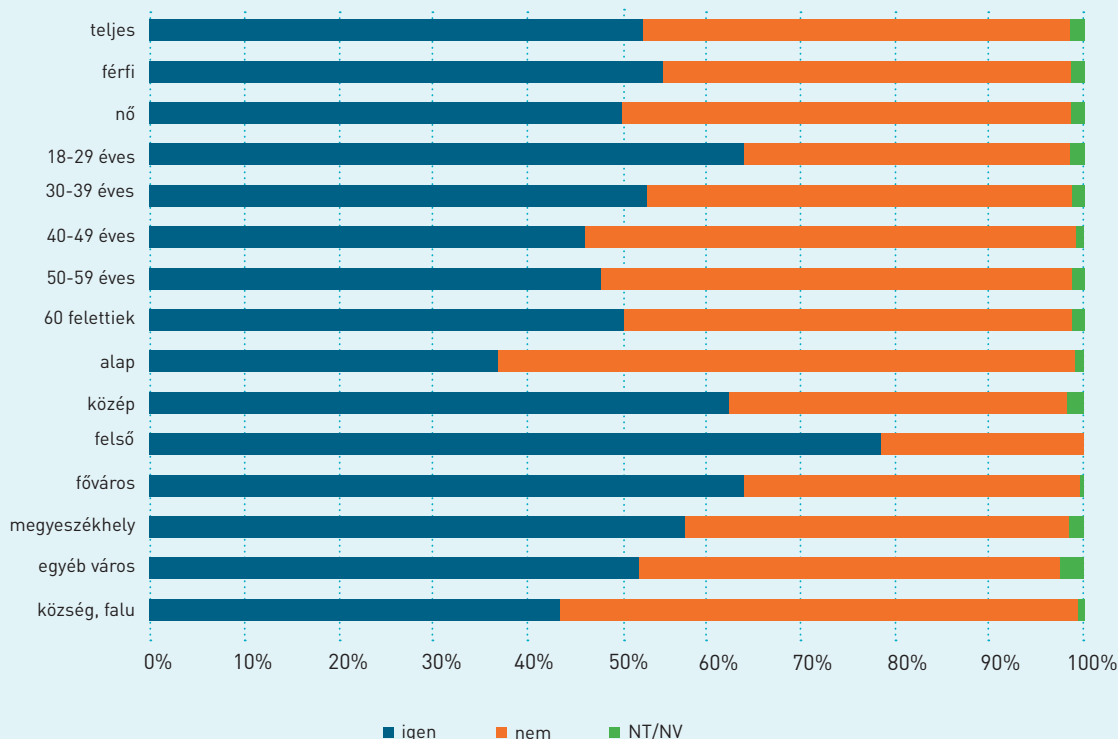
helyzet alatt veszítették el munkájukat (a nők esetében 10%, a férfiaknál 16%). Iskolai végzettség tekintetében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők közel kétharmada dolgozott (68%), legkisebb arányban pedig az alapfokú végzettségűek dolgoztak 36%-kal. Az alapfokú végzettségűek

körében voltak a legnagyobb arányban azok, akik a járványhelyzet idején veszítették el munkájukat (16%). Az adatok szerint a gyermeket tervező dolgozók és a gyermeket nem tervező dolgozók között 22%-nyi különbségről beszélhetünk, a gyermeket tervezők javára.

A gazdasági aktivitást követően megkérdeztük válaszadóinkat, rendelkeznek-e valamilyen megtakarítással/tartalékkal, ami segíthet átvészelni a kritikus időszakot. Az adatokból kiderült, hogy a válaszadók több mint fele (52,8%-a) rendelkezett valamilyen megtakarítással a járványhelyzet idején. Nemek szerinti bontás tekintetében nem mutatkozott különösebb eltérés, mindössze 4%-nyi különbség a férfiak javára (55%-nak van megtakarítása, nőknél ez az arány 51%). A korcsoportokat vizsgálva látható, hogy a 18-29 évesek rendelkeztek legnagyobb arányban megtakarítással (64%), őket követték a 30-39 évesek és a 60 év

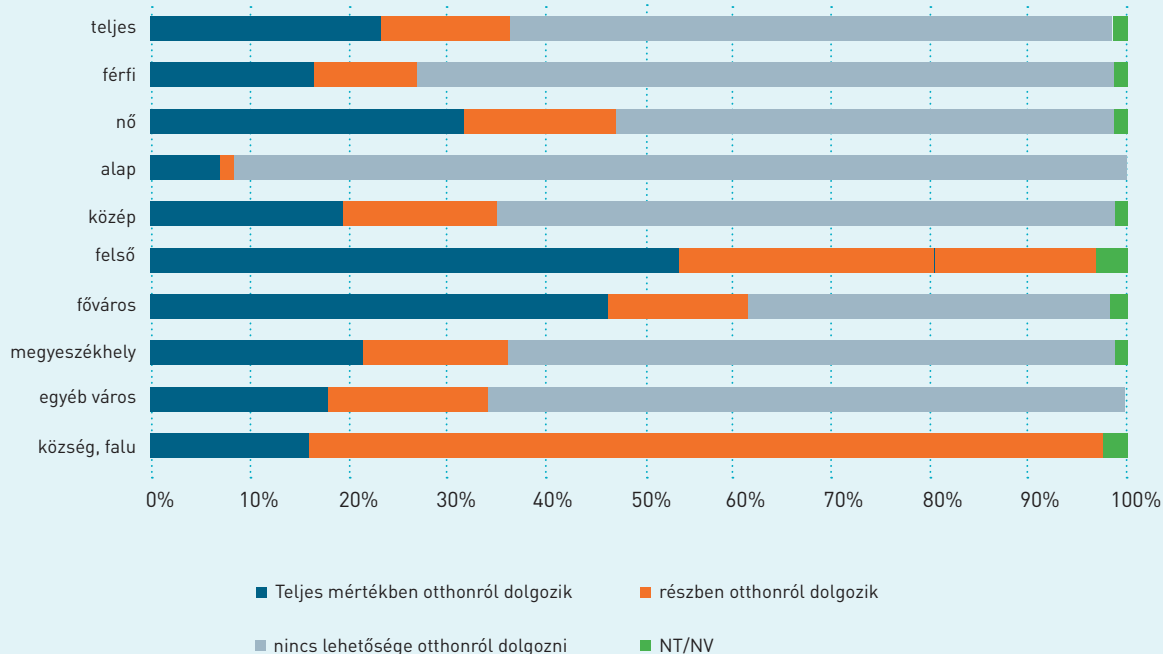
felettiek 53 és 51%-kal, legkisebb arányban, de így is közel minden második 40-49 éves rendelkezett megtakarítással: 47%-nak volt félretett pénze. Az iskolai végzettség tekintetében kiugró értéket mutattak a felsőfokú végzettséggel rendelkezők, hiszen közel 80%-nak volt megtakarítása, míg az alapfokú végzettségűek körében ez az arány mindössze 37%. Hasonló eredményekről beszélhetünk a lakóhelyet vizsgálva. Minél nagyobb településen élt valaki, annál nagyobb arányban rendelkezett megtakarítással (a fővárosban élők 64%-ának, míg a községekben élők 44%-ának van félretett pénze).

2. ábra: Rendelkezik-e ön vagy az önnel együtt élők megtakarítással, tartalékkal? (N=1000 fő)

A járványhelyzet idején – részben a digitális oktatásra való átállás miatt – sok munkahelyen felmerült a home office lehetőségének kérdése. Éppen ezért szeretnénk volna megtudni azokról a válaszadóktól, akik a járványhelyzet idején is dolgoztak, volt-e lehetőségük az otthonról történő munkavégzésre. Az adatok szerint a koronavírus első hulláma idején dolgozók háromnegyede dolgozott teljes munkaidőben, részmunkaidősök aránya 11% volt, az alkalmi jelleggel vagy egyéb módon munkát végzőké pedig 3-3%. A dolgozók körében 24%-nak volt lehetősége teljes mértékben otthonról dolgozni, 13%-nak pedig részben, azonban a minta túlnyomó többségének, 62%-nak egyáltalán nem volt lehetősége a homeoffice-ra. Fontos megemlíteni, hogy a nőknek 15%-kal nagyobb arányban volt lehetősége a teljesen vagy részben otthonról történő munkavégzésre

a férfiakkal képest. Az iskolai végzettség esetében azonban már markánsabb különbségekről beszélhetünk. Itt az látszik, hogy minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkező valaki, annál rugalmasabb volt a munkavégzése is: a felsőfokú végzettségűek 54%-a, tehát több, mint fele tudott teljes mértékben otthonról dolgozni, ami az alacsonyabb végzettségűeknél mindössze 7% volt. A lakóhely tekintetében is hasonló tendenciát láthatunk. Minél nagyobb településen élt valaki, annál inkább lehetősége volt a rugalmasabb munkavégzésre. Míg a fővárosban élők 47%-ának volt lehetősége teljes mértékben az otthoni munkavégzésre, addig a községekben élőknek ez az arány mindössze 17%. A fővárosban élők és a felsőfokú végzettségűek tehát nagyobb mértékben vehették igénybe az otthoni munkavégzés lehetőségét.

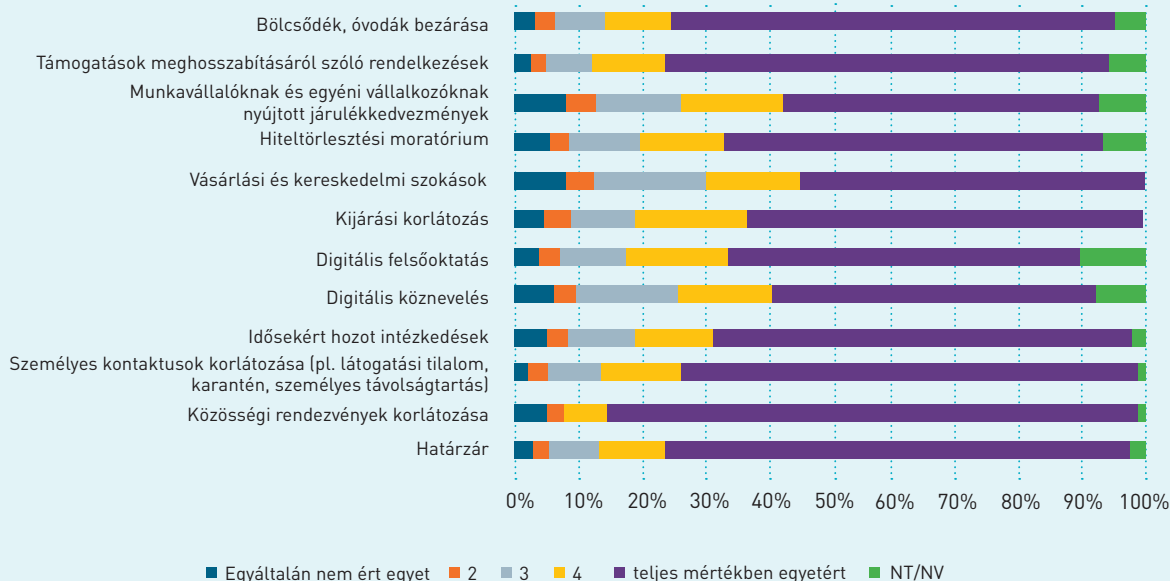

3. ábra: Otthoni munkavégzés lehetősége (Jelenleg dolgozók N=467 fő)

A járványügyi intézkedésekkel kapcsolatos tájékozódás és vélekedés

Az emberek járványhelyzettel kapcsolatos tájékozódása és vélekedése nagyban befolyásolhatja a járványügyi intézkedésekhez való hozzáállást is. Éppen ezért megkérdeztük az embereket arról, honnan, milyen forrásokból tájékozódtak a koronavírusról, valamint a járványhelyzetről és az ehhez kapcsolódó intézkedésekről. A válaszadók több mint fele (57%-a) különböző internetes hírcsatornákról gyűjtött információt a koronavírusról, 49% pedig a közmédiából. További 36% azok aránya, akik a különböző kereskedelmi tévékből tájékozódtak, s csak 31% az operatív törzs sajtótájékoztatóját figyelők aránya, annak ellenére, hogy ezt tartották a leghitelesebb forrásnak. A válaszadók 26%-a az Operatív Törzs sajtótájékoztatóit tartotta a leghitelesebb hírforrásnak a koronavírus járvánnyal kapcsolatban, 20% a közmédiát és csak 11% a kereskedelmi csatornákat, 19% az internetes

hírcsatornákat és mindössze 3% a közösségi médiát. A járványügyi intézkedések ismertségét illetően azt tapasztaltuk, hogy a válaszadók 38%-a teljes mértékben, további 43%-a pedig inkább ismerte a járványügyi intézkedéseket. Az intézkedésekkel való egyetértés is rendkívül magas volt: leginkább a közösségi rendezvények korlátozásával értettek teljes mértékben egyet a válaszadók (84%), ezt pedig a határzár (74%) és a személyes kontaktusok korlátozása (73%) követte. A megkérdezettek többsége, átlagosan tízből nyolc válaszadó egyetértett a bevezetett járványügyi intézkedésekkel. Minden intézkedés bevezetése esetében több, mint 50% a teljes mértékben egyetértők aránya, ugyanakkor legkevésbé a munkáltatóknak és az egyéni vállalkozóknak nyújtott járulékkedvezményről, a digitális oktatásról, valamint a vásárlási és kereskedelmi korlátozásokkal tudtak azonosulni, de az egyetértők köre ezekben az esetekben is 70% körüli.

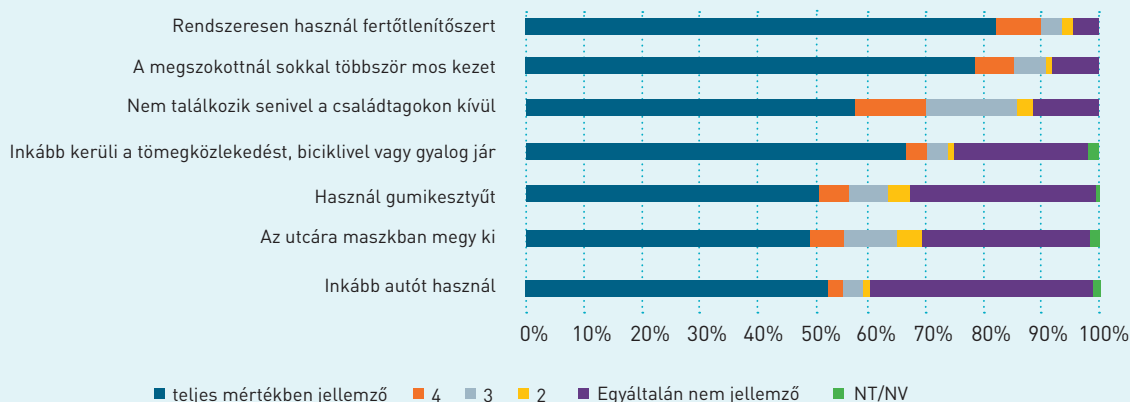

4. ábra: A járványügyi intézkedésekkel való egyetértés (N=1000 fő)

A járványhelyzet idején az emberek túlnyomó többsége eleget tett a járványügyi intézkedések betartásának. Legnagyobb mértékben a közösségi rendezvények korlátozását (89%), valamint a vásárlási és kereskedelmi szokások korlátozását tartották be (87%). A kijárási korlátozást is a válaszadók több mint 90%-a volt hajlandó betartani teljes mértékben, vagy többségében (93% teljes mértékben, vagy többségében betartotta).

A kutatás során azt is szeretnénk volna megtudni, hogy az intézkedések betartása mellett milyen egyéb védekezési módokat alkalmaztak az emberek. Ahogy az adatok mutatják, a válaszadók

legmagasabb arányban a kézfertőtlenítők rendszeres használatát (82-90%), a gyakoribb kézmosást (78-85%), a tömegközlekedés kisebb mértékű igénybevételét (66-70%) és a kizárólag családtagokkal való találkozást (57-70%) említették. Éppen ezért elmondható, hogy az emberek minimum 50%-a (esetenként 80-90%) komolyan vette a koronavírus miatt kialakult helyzetet és a megfertőződés elkerülése érdekében többféle védekezési módszert alkalmazott. A maszkhasználat már akkor is az emberek nagyobbik részére jellemző volt, annak ellenére, hogy a tavaszi hullám alatt az utcán még nem volt kötelező a viselése.

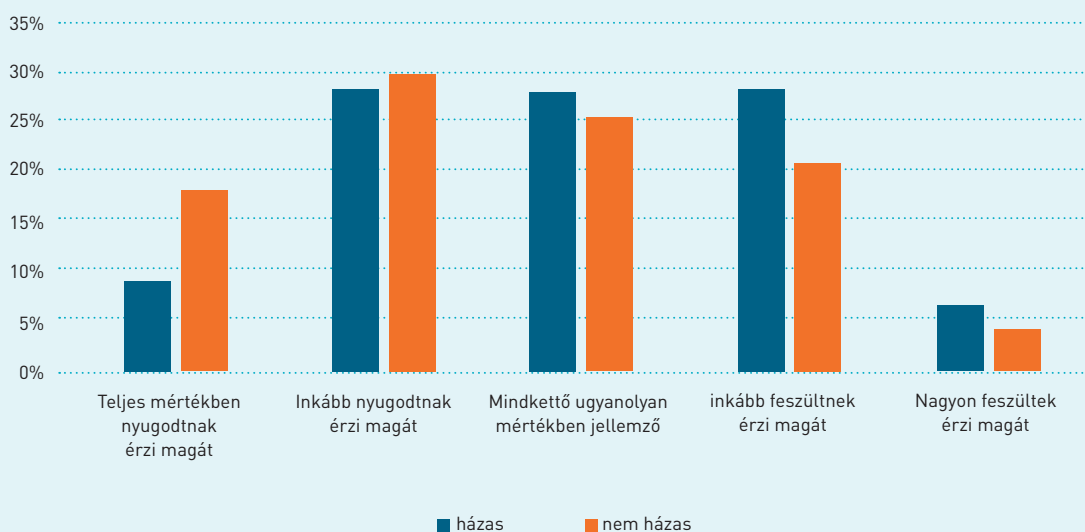
5. ábra: Gondolja végig, hogy a jelenlegi helyzetben az alábbi, koronavírus elleni védekezési módok mennyire jellemzőek Önre! (N=1000 fő)

Közérzet és a családok helyzete a vírus idején

A koronavírus okozta veszélyhelyzet kihívások elé állította a magyar társadalmat. Az új típusú megpróbáltatások, nehézségek az emberek lelki állapotára is hatással voltak. Éppen ezért fontosnak tartottuk, hogy kutatásunkkal ezen változásokat is nyomon követhessük.

Válaszadóink közel háromnegyedének (73%-ának) jól vagy nagyon jól telt az otthon töltött közös időszak a szeretteivel. További 20%-uk mondta, hogy nem volt sem jobb, sem rosszabb ez az időszak, mint a korábbi, s mindössze 7%-uk élte meg rosszabbul a koronavírus-járványt. Iskolai végzettség alapján elmondható ugyanakkor, hogy minél magasabb végzettséggel rendelkezik valaki, annál valószínűbb, hogy jól telt az otthoni közös időszak a számára. Míg az alacsony iskolai végzettségűek 66%-a élte meg jól ezeket a heteket, addig ez a középfokúak esetén 78%, a felsőfokú végzettségűek esetén pedig már 81%. Mivel az alacsony iskolai végzettségűek között többen voltak, akik elvesztették a munkájukat a vírus következtében, így nem meglepő, hogy ők érezték legkevésbé jól magukat ezekben az időkben.

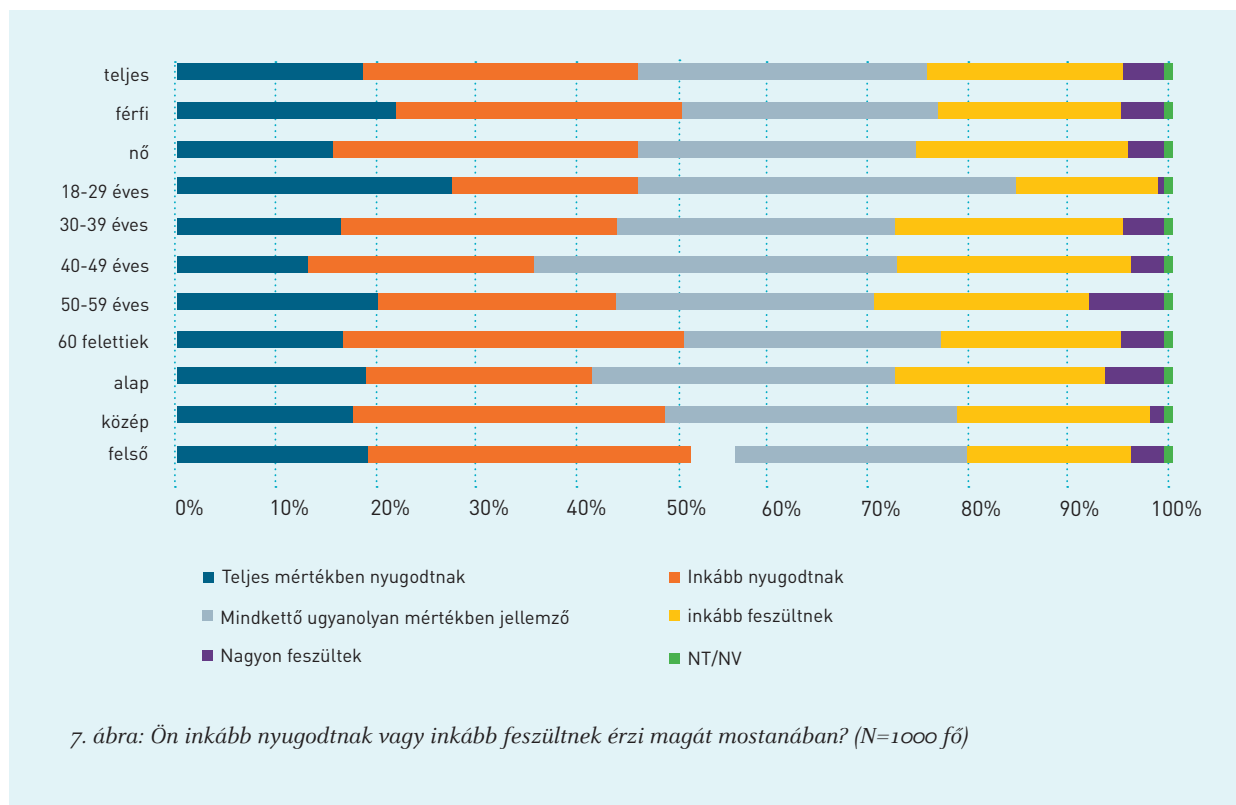
Kutatásunkban arra is kíváncsiak voltunk, hogy az emberek hogyan élték meg ezt az időszakot, mennyire váltak feszültté a járvány idején? Válaszaikból azt látjuk, hogy 29%-uk nem érezte sem nyugodtabbnak, sem feszültebbnek magát, míg 47%-uk inkább nyugodtabb, 24%-uk inkább feszültebb volt. Ennek alapján elmondható, hogy a válaszadóink közel 1/3-a ugyanolyan lelkiállapotban, közel fele pedig jobban élte meg ezt az időszakot. A férfiak valamivel nyugodtabbnak bizonyultak, mint a nők (51% vs. 44%). A női válaszadók negyede volt feszültebb a járvány alatt. Azt is megvizsgáltuk, érzékelhető-e különbség a házasságban és nem a házasságban élő gyermeküket nevelő válaszadókban a járvány alatti lelkiállapot tekintetében. Az eredmények azt mutatják, hogy a házasságban élő gyermeküket nevelők 10%-kal nagyobb arányban érezték teljes mértékben nyugodtnak magukat a nem házasságban élőkhöz képest, s a nem házasságban élők között többen voltak azok, akik inkább feszültnek érezték magukat a járványhelyzet idején. Mindez egybeesik az Egyesült Államokban végzett kutatás eredményeivel, tehát jól érzékelhető a házasság védő hatása a karantén időszakában is, ahogy az élet számtalan területén.

6. ábra: Lelkiállapot a gyermeket nevelő házasok és nem házasok körében a járvány idején (N=250 fő)

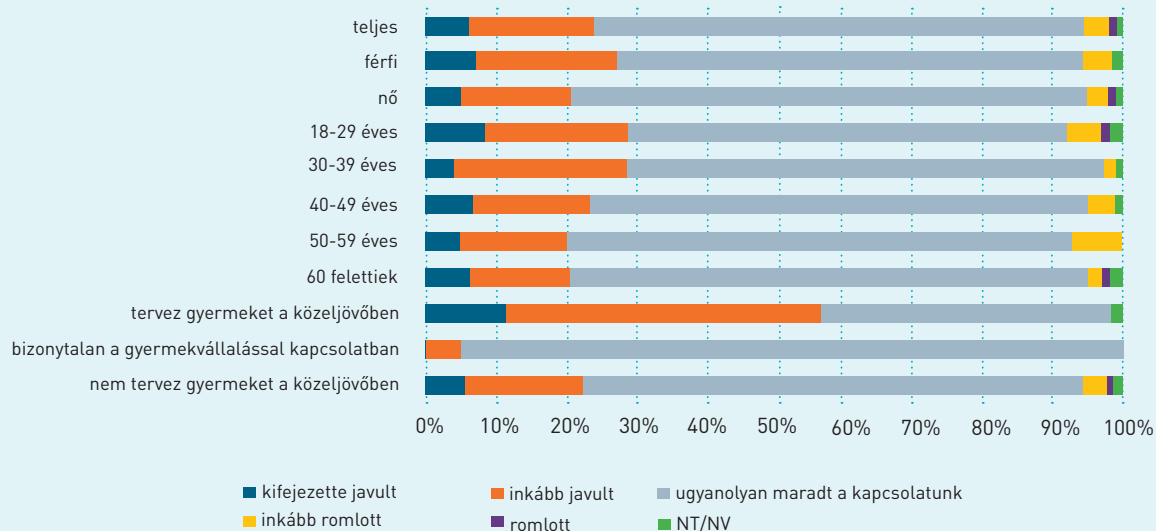
A lelkiállapotot nézve érdekes eredményeket kaptunk a különböző korcsoportoknál. Az életkor előre haladtával egy U alakú görbét írnak le az adatok. A 18-29 évesek 55%-a nyugodtabbnak érezte magát ebben a helyzetben. A 30-39 évesek esetében ez az arány már csak 44%, míg a 40-49 éveseknél csupán 36%. Az 50-59 évesek esetében növekedés kezdődik, hiszen itt ismét 44% azon válaszadók aránya, akikre jellemzőbb volt a nyugodtság, míg a 60 éven felüliek már inkább a 18-29 éves korosztályra hasonlítanak a lelkiál-

lapotukat tekintve a nyugodtságukat mutató 51%-os arányukkal. Elmondható tehát, hogy a 40 éves korosztály élte meg lelkileg a legrosszabbul a koronavírus-járvány időszakát, ám náluk is többen voltak a magukat nyugodtak vallók, mint feszültek. Iskolai végzettséget vizsgálva jól látszik, hogy a végzettség növekedésével egyre inkább nőtt a nyugodtabbak aránya (42-49-56%). Az alapfokú végzettséggel rendelkezők 27%-a, a középfokúak 21%-a, míg a felsőfokúak 19%-a inkább feszültebb volt a járvány első hullámának időszakában.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a családtagok közötti kapcsolat változott-e a vírus időszakában és ha igen, milyen irányba? A válaszok alapján elmondható, hogy a többség esetében (71%) nem változott a családtagok közti viszony. Közel negyedük (24%-nál) azonban javult, míg mindössze 4%-nál romlott. Nemek tekintetében az látszik, hogy a férfiak esetében még többen (28%) voltak, akik pozitív változásról számoltak be. A korcsoportok vizsgálatakor kiderült, hogy minél

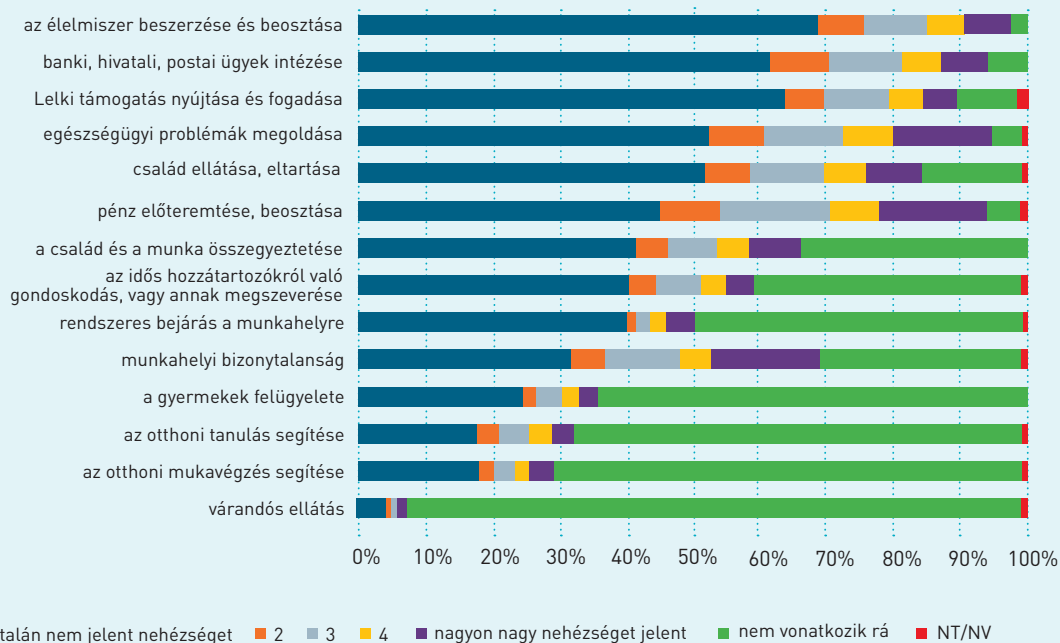
fiatalabb korosztályról beszélünk, annál magasabb azok aránya, akiknek javult a családtagokkal a kapcsolata. Míg a 18-29 és 30-39 évesek körében az arányuk 29% volt, addig a 40-49 évesek esetén 23%, az 50 éven felülieknél pedig 20%. A gyermeket tervező válaszadók 56%-a számolt be pozitív irányú változásról a családtagok közötti viszonyt illetően. és közülük senki nem érezte ebben az időszakban, hogy a családtagjaival, párjával való viszonya romló tendenciát mutatna.

8. ábra: Változott a családtagok közötti kapcsolat a kialakult helyzetnek köszönhetően? (N=1000 fő)

Felmérésünk kiterjedt a családokat érintő – koronavírus-járvány okozta – nehézségekre is. A válaszok alapján elmondható, hogy a kutatásban résztvevők jelentős része meg tudott birkózni a koronavírus okozta nehézséggel. Közel egyötödüknek jelentett nehézséget a kialakult helyzetben a pénz előteremtése és beosztása (23%), az egészségügyi problémák megoldása (22%), valamint a munka-

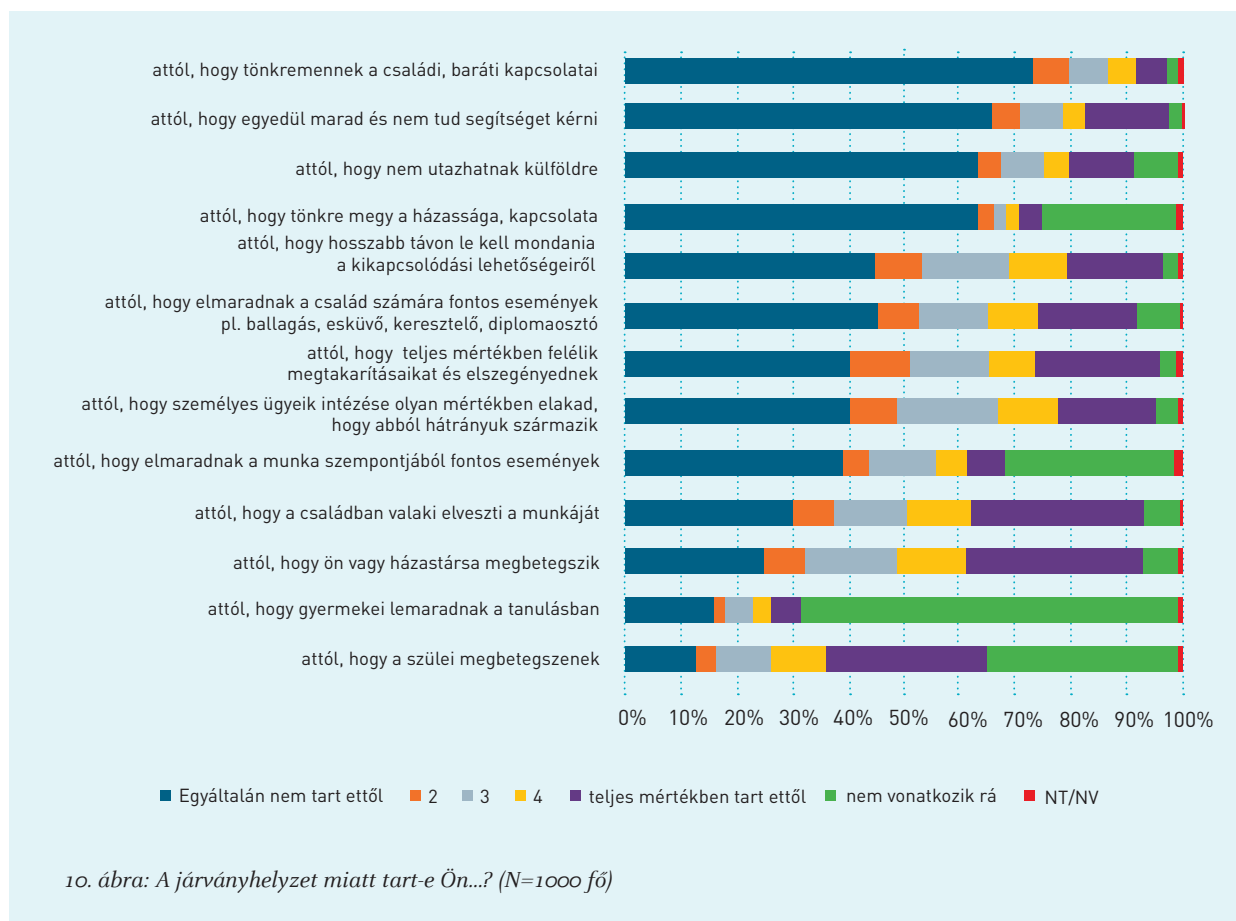
helyi bizonytalanság (21%). A gazdasági nehézségek és a járvány okozta egészségügyi problémák jelentették tehát a legnagyobb nehézséget ezen időszak alatt. Legkevesebbé a várandósok esetében az ellátás (2%), a gyermekfelügyelet (5%), a munkahelyre történő rendszeres bejárás (6%), az otthonról történő munkavégzés és a tanulás segítése (6-6%) jelentett nehézséget a válaszadóknak.

9. ábra: Mekkora nehézséget jelent az Önök családjának a most kialakult helyzetben...? (N=1000 fő)

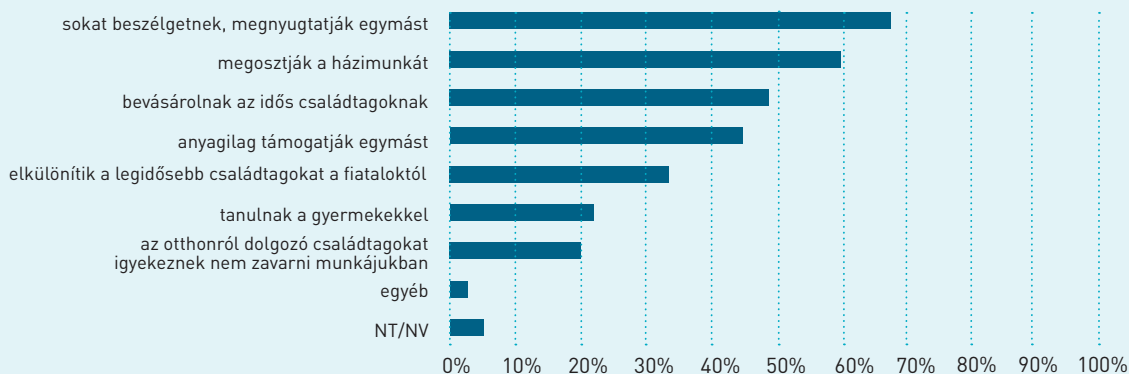
A válaszadókat arról is kérdeztük, hogy milyen lehetséges következményektől tartanak a kialakult járványhelyzetben. A legtöbben a megbetegedésétől (44%) és valamely családtag munkahelyének elvesztésétől (43%) tartottak. További 31% tartott attól, hogy felélik a megtakarításait és elszegényednek, 29% attól, hogy személyes ügyeik intézése olyan mértékig elakad, hogy abból hátrányuk származik, 27% pedig attól,

hogy a családja számára fontos esemény(ek) elmarad(nak), illetve, hogy hosszabb távon le kell mondania kapcsolódási lehetőségeiről. A többi lehetséges aggodalmat keltő eseménytől a válaszadók kevesebb, mint egyötöde tart. Jól látszik tehát, hogy a megkérdezettek elsősorban rokonaik egészségéért, családjuk anyagi helyzetéért és munkahelyük elvesztéséért aggódnak.

Kutatásunk során arra is kíváncsiak voltunk, hogy hogyan segítették egymást a családtagok, rokonok a veszélyhelyzet idején. Kétharmaduk sokat beszélgetett és igyekeztek megnyugtatni egymást, 60%-uk megosztotta a házimunkát. A válaszadók közel fele (48%) segített a bevásárlásban idősebb családtagjai számára, ezáltal védve az idősebb

generációt a vírustól. További 44% anyagilag is támogatta szeretteit, ami azért is rendkívül pozitív, mert ezek szerint sokan nemcsak lelkiileg, de anyagilag is számíthattak a családtagjaikra. A válaszadók egyharmada odafigyelt arra is, hogy a legidősebb családtagokat védjék az esetlegesen fertőző fiatalabbaktól.

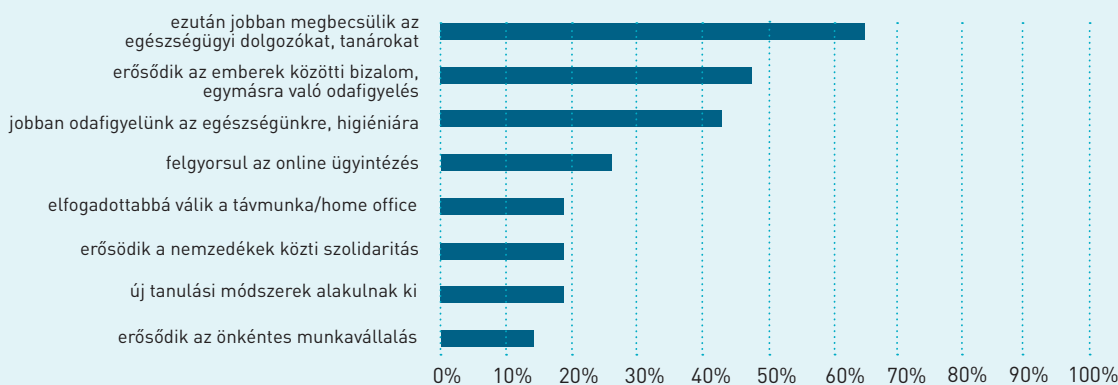
11. ábra: Önök – családon belül – hogyan segítik egymást a most kialakult helyzetben? (N=1000 fő)

Megállapítható, hogy a családi kohézió erősödött a járvány első hulláma alatt, a családokon belül számíthattak egymásra az emberek. A veszélyhelyzet alatt még inkább megmutatkozott a család óvó, védő erejének a jelentősége, ami segített megküzdeni a nehézségekkel.

A koronavírus pozitív hozadékai

Habár a koronavírus-járvány példátlan helyzetet teremtett, s teremt jelenleg is a világ valamenyny országában, az ezzel járó negatív változások mellett – ha nem is túl nagy számban, de – beszélhetünk néhány pozitív hozadékról is. Válaszadóink 65%-a szerint a veszélyhelyzet szülte legfőbb pozitívum az egészségügyi dolgozók és a pedagógusok munkájának fokozott megbecsülése. Közel 50%-uk szerint (48%) ezen

időszak alatt erősödött az emberek közötti bizalom, együttműködés és empátia. Harmadik helyen, mint pozitív hozadékat azt említették, hogy az egészségre és higiénára nagyobb figyelem irányul (43%-kal). A válaszadók közel egynegyede (26%-a) szerint a koronavírus járvány hatására felgyorsult az online ügyintézés menete, s ötödük (19%-uk) szerint elfogadottabbá vált a távmunka, az otthoni munkavégzés, erősödött a nemzedékek közötti szolidaritás és kialakultak új tanulási módszerek. A koronavírus okozta helyzet egyrészt rávilágított néhány különösen fontos szakember munkájára, összekovácsolta az embereket, megerősítette a köztük lévő együttműködést és az egymás iránt érzett empátiát, valamint felhívta a figyelmet az egészségünkre és a higiénia fontosságára is.

12. ábra: A kialakult helyzet mindenki számára egy különösen megterhelő és bizonytalanságokkal teli időszak. Mégis, ha valami pozitív hozadékat lehet kiemelni, mi lenne az? (N=1000 fő)

Összegzés

A koronavírus első hulláma okozta rendkívüli helyzet feltérképezésére a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) kutatást végzett a magyar családok körében. A felmérés során szerettük volna megtudni az emberek járványhelyzettel kapcsolatos attitűdjeit – miként alakultak a családi kapcsolatrendszerek, valamint a probléma-kezelés. A vírus okozta gazdasági helyzet miatt fontosnak bizonyult a megkérdezettek anyagi helyzetét és gazdasági aktivitását is megvizsgálni. A felnőtt lakosság körében felmérésünk alapján 47%-ot tett ki azok aránya, akik dolgoztak, 26% nyugdíjas volt, 13% pedig a járványhelyzet következtében veszítette el állását, ami az alapfokú végzettségűeket érintette leginkább. A válaszadók több mint fele rendelkezett valamilyen megtakarítással. A dolgozók egynegyedének volt lehetősége teljes mértékben otthonról dolgozni, 13%-ának pedig részben. A fővárosban élőknek és a felsőfokú végzettségűeknek nagyobb lehetősége volt a rugalmasabb, otthoni munkavégzésre.

A koronavírusról a válaszadók több mint fele különböző internetes hírcsatornákról gyűjtött információt, közel fele pedig a közmédiából, miközben leghitelesebb hírforrásnak az operatív Törzs sajtótájékoztatóit tartották. A válaszadók 81%-a jól ismerte a járványügyi intézkedéseket. Az intézkedésekkel való egyetértés is rendkívül magas volt, 80% körüli. Leginkább a közösségi rendezvények korlátozásával értettek teljes mértékben egyet a válaszadók, ezt pedig a határzár és a személyes kontaktusok korlátozása követte. Az intézkedések betartása is hasonlóan alakult, az embereknek csak elenyésző (1-2%) volt elutasító. Az emberek minimum 50%-a (esetenként 80-90%) komolyan vette a koronavírus miatt kialakult helyzetet és a megfertőződés elkerülése érdekében többféle védekezési módszert is alkalmazott.

A koronavírus-járvány első hulláma időszakában kihirdetett veszélyhelyzetet sokan töltötték otthon, családjuk körében. Az ekkor átélt tapasztalatok alapján elmondható, hogy az emberek közel háromnegyedének jól telt az otthon töltött közös idő a szeretteivel. Míg egyharmaduk lelkiállapotára a nyugalom és a feszültség is jellemző volt, addig közel felük inkább nyugodtnak érezte magát és csak 20 százalék körül volt azok aránya, akik

kifejezetten feszülten élték meg ezt az időszakot. A házasság védő hatása ebben az esetben is megmutatkozott, hiszen nyugodtabbnak bizonyultak a házasságban élő gyermekek nevelő válaszadók nem házasságban élő társaikhoz képest. A férfiak valamivel nyugodtabbnak bizonyultak, mint a nők. A járvány első hullámának veszélyhelyzeti időszakát a 40 éves korosztály élte meg legrosszabbul, ám közöttük is többen voltak nyugodtabbak, mint feszültek. A legfiatalabb és a legidősebb korosztály bizonyult lelkileg leginkább kiegyensúlyozottnak.

A családtagok közötti viszony a többségnél ebben az időszakban nem változott, ugyanakkor figyelemreméltó, hogy negyedüknél javultak a családtagok közötti kapcsolatok és csak 4% számolt be romlásról. A férfiak, a fiatalok és a gyermeket tervezők esetében az átlagosnál többen voltak, akik pozitív változásokról számoltak be a családtagok között. A koronavírus-járvány okozta gazdasági nehézségek hatással voltak az érintettek lelkivilágára. Ez legegységesebben az alacsony iskolai végzettségűek esetében mutatkozott meg, akiknél kevésbé telt jól az otthon töltött közös idő, s feszültebbek lettek ezen időszak alatt. A gyermeket tervezők több mint fele számolt be pozitív irányú változásról a családtagok közötti viszonyt illetően, romló kapcsolatról pedig senki nem számolt be körükben.

A kutatásunkban résztvevők többségének nem okozott megoldhatatlan nehézségeket a koronavírus-járvány első hullámával járó helyzet. Nagyjából egyötödük számolt be anyagi és egészségügyi problémákról. A megkérdezettek elsősorban saját és rokonaik egészségéért, családjuk anyagi helyzetéért és a munkahely elvesztéséért aggódtak. A járvány során számos módon tudták segíteni egymást a családtagok: bevásárlás, beszélgetés, lelki és anyagi támogatás, házimunka megosztása, stb. Ezen tevékenységek erősítették a családi kohéziót, az idősebb generációra való odafigyelést, a gondoskodást. A koronavírus-járvány egyúttal rávilágított a szakemberek munkájának megbecsülésére, összekovácsolta az embereket, megerősítette a köztük lévő együttműködést és az egymás iránt érzett empátiát, valamint felhívta a figyelmet egészségünk védelmére és a higiénia fontosságára is.

Felhasznált irodalom

<https://koronavirus.gov.hu> (Levétel ideje: 2020. 08. 28.)

<https://www.tudokozpont.hu/koronavirus-fertozes> (Levétel ideje: 2020. 08. 28.)

Brienna Perelli-Harris – Sandra Walzenbach: Parents in the UK report stronger relationships with their kids during lockdown, ESRC Centre for Population Change, Policy Briefing 54, July 2020 <https://ifstudies.org/blog/parents-in-the-uk-report-stronger-relationships-with-their-kids-during-lockdown>

Christos Makridis – Wendy Wang: Census: Married people less stressed during coronavirus shutdowns, The Federalist, 2020. június 29. <https://thefederalist.com/2020/06/29/census-married-people-less-stressed-their-kids-better-educated-during-coronavirus-shutdowns/>